

Abdel Alibegović, viši asistent / Senior Assistant
Univerzitet u Sarajevu / University of Sarajevo
Fakultet političkih nauka / Faculty of Political Sciences
abdel.alibegovic@fpn.unsa.ba

**DEMISTIFIKACIJA STRATEGIJA ANTIBOSANSKOG
DJELOVANJA U KNJIZI *DISKURS O BOSANSTVU*
AUTORA SENADINA LAVIĆA¹**

**DEMISTIFICATION OF ANTI-BOSNIAN ACTION STRATEGIES
IN THE BOOK *DISKURS O BOSANSTVU*
(DISCOURSE ON BOSNIANSHIP) BY SENADIN LAVIĆ²**

Knjigu pod iznimno aktuelnim, atraktivnim i zanimljivim naslovom *Diskurs o bosanstvu* autorski potpisuje prof. dr. Senadin Lavić, redovni profesor Fakulteta političkih nauka u Sarajevu. Izdavač ovog vrijednog djela je Fakultet političkih nauka u Sarajevu, a recenzenti su prof. dr. Zlatan Delić (Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli) i doc. dr. Amer Osmić (Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu). Treba imati u vidu kako je autor knjige *Diskurs o bosanstvu* 2018. godine objavio knjigu pod naslovom *Zaborav razlike: bosanski prekarijat, „bolonjski“ univerzitet i medijski cinizam*. Stoga novoobjavljenu knjigu *Diskurs o bosanstvu* valja tretirati i iščitavati u svjetlu autorovih kontinuiranih misaonih pregnuća u razumijevanju fenomena Bosne i bosanskog bića.

Knjiga je prema svome sadržaju, pored uvodnih razmatranja, uređena i koncipirana na osnovu četrnaest naslova (1. *Bosna, bosanski znakovi i identitetna historija*; 2. *Bošnjačka narodna kulturna forma i bosanska nacija*; 3. *Religijska svijest i bošnjačko pitanje*; 4. *Etnicizam i „plemena“ u agoniji*; 5. *Bosna, bosanski identitet i Bošnjaci*; 6. *Bosanski svjetionik – Husein Gradašćević (1802–1834)*; 7. *Konzervativna svijest, etnički esencijalizam i bosanski identitet*; 8. *Bosanska nacija-država, političko bosanstvo i Bosna*; 9. *Bosanska nacija u kontekstu Balkana i evropskih procesa*; 10. *Bosna i bosanski nacionalni identitet u kontekstu antibosanstva*; 11. *Bosna pod presijom etnopolitike*; 12. *Epoha potisnutosti bosanske nacionalne misli*; 13. *U traganju za demokratskom državom-nacijom* i 14. *Bosanski nacionalni identitet versus destruktivne etničko-religijske politike*), od kojih se svaki

¹ Tekst je prikaz knjige prof. dr. Senadina Lavića *Diskurs o bosanstvu*, Fakultet političkih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2020.

² This text is a review of a book *Diskurs o bosanstvu* (Discourse On Bosnianship) by Prof. Dr. Senadin Lavić, Faculty of Political Sciences, Sarajevo, 2020

naslov u potpunosti može obraditi kao zasebna knjiga, o čemu bi, prije svega, bosanska intelektualna zajednica trebala ozbiljno promisliti, što opet, i nije daleko od autorovih temeljnih nauma kada je u pitanju fenomen Bosne i bosanskog bića.

Naime, u svih četrnaest sistematski i kontekstualno dobro osmišljenih i sinhroniziranih naslova, potencijalnih zasebnih cjelina, misaonih pregnuća o Bosni, autor neskriveno, direktno, hrabro i iskusno nastoji demistificirati svekolike mreže strategija antibosanskog djelovanja. Otvaranje, postavljanje i istrajavanje na „pitanju o znakovima bosanskog identiteta”³ nije ništa drugo nego reafirmiranje autohtone i autonomne bosanske političke misli. Različiti su modeli, matrice i konstrukcije u strategijama antibosanskih djelovanja, a kojima je temeljna intencija sadržana u banaliziranju, kryptoiziranju, nijekanju i, konačno, razaranju gradivnog tkiva bosanskog povijesno-političkog i kulturnog bića; otuda, kao jedan od dominantnih načina simboličkog nasilja nad gradivnim tkivom bosanskog bića dolazi u formi perfidnih, ali i otvorenih ataka na bosansko znakovlje, a prije svega, na sam *znak Bosne* i svebosanskog bića. Nastojeći brisati bosanstvo kao *inkluzivni koncept života*⁴ bosanskoga čovjeka, na simboličkoj i stvarnoj osnovi, stratezi antibosanskih nakana u *razaranju Bosne*⁵ svim naporima nastoje reducirati i banalizirati bosanski prostor znanja, svodeći ga na „nizak epistemološki nivo, gotovo ugušen i potisnut iz života ljudi”.⁶

Autor *Diskursa o bosanstvu* nastoji misliti, razumjeti i demistificirati društveno-povijesno stanje u kome je postulirano, kao dominantna paradigme (kvazi)znanja, u strategijama antibosanstva, planski i kontinuirano *gušenje diskursa Bosne* i to na način da se preduzmu sve mjere u zaprečavanju razvijanja i razumijevanja diskurzivnog identiteta Bosne i bosanstva. Stoga je, svojevremeno i s razlogom, pisao i Karl Jaspers, kada je ukazivao na važnost razumijevanja društveno-povijesnog stanja – *epohe*⁷ i to na način mišljenja njenih osnovnih pretpostavki. *Diskurs o bosanstvu* je način, forma, model suočavanja i dubinskog iščitavanja destruktivnih antibosanskih politika, a u cilju demistifikacije strategija svih modela antibosanstva, koje autor, prije svega, vidi u pogubnim politikama svođenja bosanskog bića na etničko-religijske entitete. Autor pokazuje kako se vjerovanja ali i neznanje

³ Lavić, Senadin (2020), *Diskurs o bosanstvu*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka, str. 11.

⁴ Ibidem, str. 12.

⁵ Mahmutćehajić, Rusmir (1997), „Bosna kao neznanje”, u: *Dijalog* – časopis za filozofiju i društvenu teoriju, godina, broj: 03 (18-34), Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, str. 19.

⁶ Lavić, Senadin (2020), *Diskurs o bosanstvu*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka, str. 12.

⁷ Jaspers, Karl (1998), *Duhovna situacija vremena*, Matica hrvatska, Zagreb, str. 11.

ljudi mogu sistematski i resursno zloupotrebjavati od različitih *interesnih grupa u društvu*,⁸ a u kontekstu *brisanja diskursa o bosanstvu*, toj metodologiji pribjegavaju antibosanske sile, unutrašnje i izvanjske. Tako dolazimo do dubinske analize u kojoj autor *Diskursa o bosanstvu* jasno i razgovijetno pokazuje kako su *konzervativni etnocentrizam*⁹ i svi modeli velikodržavnih hegemonističkih aspiracija spram Bosne i bosanskoga samo dvije strane jedne te iste antibosanske metodologije. Autor zaključuje da „Bošnjaci u Bosni ne bi smjeli nasjesti na etničko-religijski nacionalizam”,¹⁰ bilo da je riječ o hrvatskom ili srbijanskom hegemonijskom planiranju spram Bosne i bosanskoga. Pristajući na religijsko-etno-plemenske definiranosti prostora i bića Bosne i bosanskoga, direktno se pomažu i olakšavaju perfidne, genocidne, žilave i dugoživuće antibosanske strategije „rastakanja bosanskog identiteta i svođenja Bosne na 'etničke teritorije' tri 'plemena u agoniji’”.¹¹

Autor *Diskursa o bosanstvu* demistificira strategije antibosanskog djelovanja i na način razračunavanja i rušenja sa suspektnim mitom o Bosni kao „mostu ili ćupriji preko koje gaze kulture, religije, civilizacije, vojske prognanici, trgovci, kao mjestu dodira razlika”,¹² jer se spomenuti mit koristi u strategijama potiskivanja, gušenja i gašenja diskursa o Bosni i bosanskom povijesnom biću. Lavić pokazuje kako djelimična tačnost i doslovno interpretiranje značenja *mita o mostu* planski „skrivaju bosansku dinamiku, unutarnji život bosanskog bića”,¹³ te naglašava kako je „Bosna starija od današnjih etnopolitika”¹⁴ i iskrivljenih prikazivanja *mita o mostu-ćupriji*. Bosna, bosanstvo i temelji njenog bosanskog povijesno-političkog i kulturnog bića su i stariji i iznad (*povrh*) svih „naracija o premoštavanju ili spajanju 'različitih' svjetova, etnija, civilizacija”.¹⁵ Treba imati u vidu da etnopolitika svojim djejtvom, antibosanskom sadržajnošću, u punini pogubnog redukcionizma „urušava suverenitet Bosne i svodi je na teritorije 'plemena’”.¹⁶

U knjizi *Diskurs o bosanstvu* suprotstavljene su dvije nespojive paradigme o fenomenu Bosne i bosanskoga. Naime, na jednoj strani, autor govori o *bosanskoj paradigmi bosanstva* (bosanskom prostoru znanja) kao temelju u čijoj osnovi stoji „pluralna struktura u kojoj se objedinjava multilateralni

⁸ Lavić, Senadin (2020), *Diskurs o bosanstvu*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, str. 62.

⁹ Ibidem, str. 95.

¹⁰ Ibidem, str. 96.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem, str. 99.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem, str. 174.

sadržaj”¹⁷ i koji ni u kome slučaju nije svodiv, to jeste, nemoguće ga je reducirati na etničko-nacionalističke naracije, odnosno diskurse antibosanskog. S druge strane, autor majstorski detektira *paradigmu etnopolitičkog antibosanstva* koje opstaje i djeluje na načelu „krivotvorenja identiteta Bosne i poricanja svega bosanskog – jezika, povijesti, kulture, teritorije, političke forme, naroda.”¹⁸ Klero-etnopolitika, *etnocentrizam*,¹⁹ nastoji reducirati multilateralnu sadržajnost bića Bosne i bosanskoga na ispražnjene i nedefinirane forme svodeći i sistematski reducirajući bosanstvo na nivo *etničke akcidencije*. „Metoda” antibosanske ideologije otkriva se u perfidnom i radikalnom isključivanju „bosanskog sadržaja iz Bosne i njezinom pretvaranju u 'tehnički' prostor nagodbe o razgraničavanju dva izvanbosanska nacijska projekta koja su u vlastitom konstruiranju nacije došla do faze negiranja identiteta svega bosanskog. To je bio idejni osnov iskorjenjivanja bića Bosne i izvršenog zločina genocida.”²⁰ Ovaj proces, smatra autor *Diskursa o bosanstvu*, nije uopće slučajan niti ga treba pratiti i analizirati od 1990-ih godina. Riječ je o procesu *dugog trajanja* čije sekvence možemo pratiti još od 19. stoljeća, te se ovakva monstroznost, *razljuđenost i raščovječenost*²¹ i sistematičnost može tumačiti u formi destruktivne mržnje spram drugog i drugačijeg. Naime, stravični zločini su provedeni nad „muslimanskim stanovništvom s istočne strane Drine u 19. stoljeću, te se na isti istrebljivački način”²² nastavilo u 20. stoljeću u Bosni i Hercegovini. Autor *Diskursa o bosanstvu* zaključuje kako sve navedeno „nesumnjivo ukazuje na plan, projekt, zamisao, ideju. U tom zločinačkom procesu iskorjenjivanja bosanstva vrhuni nemoral laži i slavljenja zlodjela nad bosanskim bićem. U njemu nema pokajanja! Stoga se *povijest bosanstva* prikazuje kroz falsificirane sadržaje historiografije, književnih umišljanja koji negiraju logiku i obavlja se velom ciljane propagande koja stvara neprekidni konflikt i mržnju. Dakle, Bosna se u svom identitetu i povijesnom postojanju krivotvoreći poriče.”²³

Kada se ima u vidu kako će knjiga *Diskurs o bosanstvu* tek biti predmet pažnje i analiza različitih tipova čitalaca, različitih ideoloških intencija, budućih analitičara i znanstvenih kritičara ovog djela, ostaje da se vidi u kom

¹⁷ Ibidem, str. 99.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibraković, Dželal (2014), *Na klackalici etnocentrizma i multilateralnosti: (paradigma BiH)*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka.

²⁰ Lavić, Senadin (2020), *Diskurs o bosanstvu*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka, str. 99.

²¹ Žiga, Jusuf (2007), *Vrijeme „razljuđenih dvonožaca“: paradigma Bosne koju su izdali*, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

²² Lavić, Senadin (2020), *Diskurs o bosanstvu*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka, str. 99–100.

²³ Ibidem, str. 100.

će omjeru sadržaj ove knjige, sa svim stavovima i analizama iznesenim u knjizi, izdržati *zub kritike i vremena u kome je pisana*. Upravo je dubinska kritička analiza put i jedini način na koji je moguće razumjeti ovovremeno bosanskohercegovačko društvo, paradigmu bosanskog prostora znanja ali i paradigme antibosanskih „metoda”. Ovakva djela predvode i doprinose u intelektualnoj borbi i suprotstavljanju strategijama antibosanskog djelovanja, ali i, povrh svega, razvijanju svijesti o povijesno-političkom mišljenju Bosne i njenoga bića.

Pored toga što se o doprinosu knjige *Diskurs o bosanstvu* može govoriti u smislu izrazite analitičnosti, preciznosti, ključno je to što se Lavićevim intelektualnim pregnućem iskazanim, između ostalog, u knjizi *Diskurs o bosanstvu*, jasno i razgovijetno demistificiraju sve unutrašnje/unutarbosanske i izvanbosanske strategije antibosanskih sila i hegemonijskih aspiracija. Poseban doprinos ove knjige treba analizirati s obzirom na sva otvarana i razmotrena pitanja krize identiteta unutar bosanskohercegovačkog društva, odnosno tematiziranja pitanja fenomenologije antibosanstva na načelima autonomne bosanske paradigme – bosanskog „prostora znanja”. Dakle, ovakvo djelo daje značajan doprinos znanosti općenito, sociologiji, političkoj misli i sociologiji bosanskohercegovačkog društva. Knjiga *Diskurs o bosanstvu* ima opravdanu i izraženu znanstvenu vrijednost, te je kao takva značajno štivo studentima, istraživačima i široj akademskoj i neakademskoj javnosti.

Literatura

1. Delić, Zlatan (2010), *Sociologija*, Off-set, Tuzla
2. Džafić, Adnan; Krčalo, Nezir; Ramić, Edin (2019), *Zov (post)modernih sirena: identitet kao centralni istraživački problem društvenih i humanističkih nauka 20. i 21. stoljeća*, Fakultet političkih nauka Sarajevo, Sarajevo
3. Đurić, Jelena (2012), *Globalni procesi i preobražaj identiteta: antropološki aspekti*, Institut za filozofiju i društvenu teoriju: Albatros plus, Beograd
4. Giddens, Anthony (1984), *The Constitution of Society*, Polity Press, Cambridge
5. Ibraković, Dželal (2014), *Na klackalici etnocentrizma i multilateralnosti: (paradigma BiH)*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
6. Jaspers, Karl (1998), *Duhovna situacija vremena*, Matica hrvatska, Zagreb
7. Kalanj, Rade (2008), *Modernizacija i identitet*, Politička kultura, Zagreb
8. Kauffman, Jean-Claude (2006), *Iznalaženje sebe: Jedna teorija identiteta*, Antibarbarus, Zagreb

9. Lavić, Senadin (2018), *Zaborav razlike: bosanski prekarijat, „bolonjski“ univerzitet i medijski cinizam*, Dobra knjiga, Sarajevo
10. Lavić, Senadin (2020), *Bosanski državni identitet je koncept koji nas uči da država nije plemenska zajednica s „poglavicom“ na čelu*, Bosanskohercegovački internetski dnevnik Kliker.info, 27. aprila 2020, 15:18, <https://kliker.info/prof-dr-senadsin-lavic-bosanski-drzavni-identitet-je-koncept-koja-nas-uci-da-drzava-nije-plemenska-zajednica-s-poglavicom-na-celu/> (pristup: 30. 11. 2020)
11. Lavić, Senadin (2020), *Diskurs o bosanstvu*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
12. Lavić, Senadin (2020), *Zar treba i dalje vjerovati da etnopolitika može pomoći ljudima u ovosvjetoj životu!?*, Bosanskohercegovački internetski dnevnik Kliker.info, 28. oktobra 2019, 21:22, <https://kliker.info/prof-dr-senadin-lavic-zar-treba-i-dalje-vjerovati-da-etnopolitika-moze-pomoci-ljudima-u-ovosvjetoj-zivotu/> (pristup: 30. 11. 2020)
13. Mahmutćehajić, Rusmir (1997), *Bosna kao neznanje*, Dijalog – časopis za filozofiju i društvenu teoriju, broj: 03 (18-34), Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo
14. Mahmutćehajić, Rusmir (2018), *O antibosanstvu: muke života u tuđim predstavama*, Connectum, Sarajevo
15. Malešević, Siniša (2006), *Identity as Ideology: Understanding Ethnicity and Nationalism*, Palgrave, New York
16. Paić, Žarko (2005), *Politika identiteta: kultura kao nova ideologija*, Antibarbarus, Zagreb
17. Žiga, Jusuf (2007), *Vrijeme „razljuđenih dvonožaca“: paradigma Bosne koju su izdali*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo